

संस्कृतपाठ्यक्रमः (कोड नं. 122)

कक्षा –नवमी (2021 - 22)

“कोरोना” इत्याख्य-विषाणोः कारणात् अस्मिन् वर्षे परीक्षा भागद्वये आयोजयिष्यते।

प्रथमसत्रीयायै परीक्षायै संशोधितः पाठ्यक्रमः

(बहुविकल्पात्मकाः प्रश्नाः)

अनुप्रयुक्त-व्याकरणम्	<ol style="list-style-type: none"> 1. सन्धिकार्यम् स्वरसन्धिः-दीर्घः, गुण, अयादि व्यञ्जनसन्धिः – वर्गीयप्रथमवर्णस्य तृतीयवर्णे परिवर्तनम्, ‘म्’ स्थाने अनुस्वारः विसर्गसन्धिः – उत्त्वम् 2. शब्दरूपाणि<ul style="list-style-type: none"> ➤ अकारान्त-पुँल्लिङ्गशब्दाः- बालकवत् ➤ उकारान्त-पुँल्लिङ्गशब्दाः-साधुवत् ➤ आकारान्त-स्त्रीलिङ्गशब्दाः- लतावत् ➤ ईकारान्त-स्त्रीलिङ्गशब्दाः- नदीवत् ➤ सर्वनामशब्दाः – अस्मद्, युष्मद् 3. धातुरूपाणि<ul style="list-style-type: none"> ➤ पठ्, गम्, वद्, भू, क्रीड्, नी, दृश्, अस्, कृ, पा(पिब) (पञ्चसु लकारेषु) ➤ सेव्, लम् (लट्लकारे लृट्लकारे च) 4. कारक-उपपद-विभक्तयः<ul style="list-style-type: none"> ➤ द्वितीया –परितः, निकषा, प्रति, विना ➤ तृतीया – सह/ समम्/ सार्धम्, विना, अलम्, हीन ➤ चतुर्थी – रुच्, दा (यच्छ्), नमः, कुप् ➤ पञ्चमी – विना, बहिः, भी, रक्ष् ➤ षष्ठी – उपरि, अधः, पुरतः, पृष्ठतः ➤ सप्तमी- स्निह्, निपुणः, विश्वस् 5. प्रत्ययाः<ul style="list-style-type: none"> ➤ क्त्वा, तुमुन्, ल्यप्, क्तवतु 6. सङ्ख्या – 1-100 (1-4 केवलं प्रथमा-विभक्तौ) 7. उपसर्गाः<ul style="list-style-type: none"> ➤ आ, वि, प्रति, उप, अनु, निर, प्र, अधि, अप, नि, अव
-----------------------	--

पठितावबोधनम्	8.	वाक्येषु रेखाङ्कितपदानि अधिकृत्य पञ्चप्रश्नानां निर्माणम्
	9.	प्रसङ्गानुकूलं समुचितं शब्दार्थचयनम्
	10.	भाषिककार्याय तत्त्वानि (पाठाधारितानि) -
		<ul style="list-style-type: none"> ✓ वाक्ये कर्तृ - क्रिया पदचयनम् ✓ कर्तृ - क्रिया - अन्वितिः ✓ विशेषण - विशेष्यचयनम् ✓ पर्याय - विलोमपद - चयनम्

पुस्तकम् – 'शेमुषी' संस्कृतपुस्तकम् (नवमश्रेण्यै)

प्रथमसत्रीयायै परीक्षायै निर्धारिताः पाठाः –

पाठसङ्ख्या	पाठनाम
प्रथमः पाठः	भारतीवसन्तगीतिः
द्वितीयः पाठः	स्वर्णकाकः
तृतीयः पाठः	गोदोहनम्
पञ्चमः पाठः	सूक्तिमौक्तिकम्

अवधातव्यम् -

अनुप्रयुक्तव्याकरणस्य अंशानां चयनं यथासम्भवं 'शेमुषी' पाठ्यपुस्तकात् करणीयम्।

यदि ततः न सम्भवति तर्हि 'अभ्यासवान् भव - प्रथमो भागः' इत्यस्मात् कर्तुं शक्यम्।

प्रथमसत्रान्तर्गतम् आन्तरिक-मूल्याङ्कनम्
(10 अङ्काः)

उद्देश्यानि

- ❖ छात्राणां सृजनात्मकक्षमतायाः विकासः।
- ❖ श्रवण-भाषण-पठन-लेखनकौशलानां विकासः।
- ❖ चिन्तनक्षमतायाः आत्मविश्वासस्य च संवर्धनम्।

क्र. सं.	गतिविधयः	उदाहरणानि	अङ्काः	निर्देशाः	मूल्याङ्कनबिन्दवः
1.	आवधिक-परीक्षा: (पीरियोडिक- असैस्मैट)	लिखितपरीक्षा	2.5	विद्यालयेन समये समये लिखितपरीक्षाणाम् आयोजनं करणीयं भवति।	परीक्षासु यत्र विद्यार्थिनः श्रेष्ठाः अङ्काः स्युः तयोः द्वयोः परीक्षयोः एव अधिभारः ग्रहीतव्यः। अपि च आवधिकपरीक्षासु अपि प्रश्नेषु आन्तरिकविकल्पाः देयाः। मूल्याङ्कनसमये यदि छात्रः सर्वान् प्रश्नान् उत्तरति तर्हि छात्रहिताय यत्र अधिकाः अङ्काः सन्ति तेषाम् एव मूल्याङ्कनं करणीयम्।
2	बहुविधमूल्याङ्कनम्	<ul style="list-style-type: none"> ❖ कक्षायां पाठितस्य पाठस्य लघुमूल्याङ्कनम् ❖ निर्गतपत्राणि ❖ प्रश्नोत्तरी ❖ मौखिकी परीक्षा ❖ प्रतियोगिताः ❖ प्रश्नमञ्चस्य आयोजनम् 	2.5	कक्षायां पाठित-पाठस्य विषयस्य वा बहुविधं मूल्याङ्कनम् अपेक्षितम् अस्ति। अनेन विद्यार्थिनां विविधकौशलानां मूल्याङ्कनं भवेत्।	<ul style="list-style-type: none"> ❖ मौलिकता ❖ विषयसम्बद्धता ❖ शुद्धता ❖ समयबद्धता ❖ प्रस्तुतीकरणम्
3.	निवेशसूचिका (पोर्टफोलियो)	<ul style="list-style-type: none"> ❖ कक्षाकार्यम् ❖ सामूहिक- मूल्याङ्कनम् ❖ स्वमूल्याङ्कनम् ❖ विद्यार्थिनः विषयगताः उपलब्धयः 	2.5	विद्यार्थिभिः कक्षायां कृतानां कार्याणाम् उपलब्धीनां च संरक्षणं संयोजनं च सञ्चिकायां पत्रावल्यां वा करणीयम्। एतेन समग्रं मूल्याङ्कनं प्रमाणिकत्वेन भवितुं शक्नोति।	<ul style="list-style-type: none"> ❖ सुलेखः ❖ तथ्यात्मकता ❖ प्रामाणिकता ❖ समयबद्धता

4.	भाषा-संवर्धनाय गतिविधयः (क) श्रवण-भाषण- कौशलम्	<ul style="list-style-type: none"> ❖ कथा ❖ संवादः/ वार्तालापः ❖ भाषणम् ❖ नाटकम् ❖ वार्ताः ❖ आशुभाषणम् ❖ संस्कृतगीतानि ❖ श्लोकोच्चारणम् 	2.5	<ul style="list-style-type: none"> ❖ छात्राः कामपि कथां श्रावयितुं शक्नुवन्ति । ❖ शिक्षकः कमपि विषयं सूचयित्वा परस्परं संवादं कारयितुं शक्नोति । ❖ दूरदर्शने वार्तावली इत्याख्यः संस्कृत-कार्यक्रमः प्रसारितः भवति तं द्रष्टुं छात्राः प्रेरणीयाः । ❖ श्रवण-कौशल-मूल्याङ्कनाय शिक्षकः स्वयम् अपि कथां श्रावयित्वा ततः सम्बद्ध-प्रश्नान् प्रष्टुं शक्नोति । 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ उच्चारणम् ❖ शुद्धता ❖ समयबद्धता ❖ प्रस्तुतीकरणम् <p>आरोहावरोह-गतियति-प्रयोगः</p>
	(ख) लेखनकौशलम्	<ul style="list-style-type: none"> ❖ विविधविषयान् आधृत्य मौलिकलेखनम् यथा- देशः, माता, पिता, गुरुः, विद्या पर्यावरणम्, योगः, समयस्य सदुपयोगः, शिक्षा, अनुशासनम् इत्यादयः । ❖ शैक्षिकभ्रमणस्य संस्कृतेन प्रतिवेदनलेखनम् । ❖ दैनन्दिनीलेखनम् । ❖ सङ्केताधारितं कथालेखनम् । ❖ भित्तिपत्रिकायाः निर्माणम् । ❖ श्रुतलेखः ❖ सूक्तिलेखनम् 		<ul style="list-style-type: none"> ❖ छात्राः यथाशक्यं कक्षायामेव लेखनकार्यं कुर्युः । ❖ टिप्पणी- पुस्तिकायाः निर्माणम् । ❖ वैयक्तिकपरीक्षणम् । 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ विषय-सम्बद्धता ❖ शुद्धता (विशेषतः पञ्चमवर्णस्यप्रयोगः) ❖ समयबद्धता ❖ सुलेखः ❖ प्रस्तुतीकरणम्
<p>अवधातव्यम् –उपर्युक्त- गतिविधयश्च उदाहरणरूपेण प्रदत्ताः सन्ति । एतदतिरिच्य एतादृशाः अन्यविषयाः अपि भवितुमर्हन्ति ।</p>					

*****

संस्कृतपाठ्यक्रमः (कोड नं. 122)

कक्षा –नवमी (2021- 22)

वार्षिकपरीक्षायै संशोधितः पाठ्यक्रमः

(वर्णनात्मकाः प्रश्नाः)

<p>अपठित – अवबोधनम्</p>	<p>1. एकः गद्यात्मकः खण्डः 80-100 शब्दपरिमितः गद्यांशः, सरलकथा, वर्णनं वा ➤ एकपदेन पूर्णवाक्येन च अवबोधनात्मकं कार्यम् ➤ शीर्षकलेखनम् ➤ अनुच्छेद – आधारितं भाषिकं कार्यम् भाषिककार्याय तत्त्वानि - ✓ वाक्ये कर्तु – क्रिया पदचयनम् ✓ विशेषण – विशेष्य चयनम् ✓ पर्याय – विलोमपद – चयनम्</p>
<p>रचनात्मकं कार्यम्</p>	<p>2. सङ्केताधारितम् औपचारिकम् अथवा अनौपचारिकं पत्रलेखनम् (मञ्जूषायाः सहायतया पूर्णं पत्रं लेखनीयम्) 3. चित्राधारितं वर्णनम् अथवा अनुच्छेदलेखनम् 4. हिन्दीभाषायाम् आङ्ग्लभाषायां वा लिखितानां पञ्चसरलवाक्यानां संस्कृतभाषायाम् अनुवादः</p>
<p>पठित – अवबोधनम्</p>	<p>5. गद्यांशम् अधिकृत्य अवबोधनात्मकं कार्यम् प्रश्नप्रकाराः – एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि । 6. पद्यांशम् अधिकृत्य अवबोधनात्मकं कार्यम् प्रश्नप्रकाराः – एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि । 7. नाट्यांशम् अधिकृत्य अवबोधनात्मकं कार्यम् प्रश्नप्रकाराः – एकपदेन पूर्णवाक्येन च प्रश्नोत्तराणि । 8. एकस्य श्लोकस्य अन्वयः/ एकस्य श्लोकस्य संस्कृतेन भावार्थः (मञ्जूषायाः सहायतया) 9. घटनाक्रमानुसारं कथालेखनम्</p>

पुस्तकम् – 'शेमुषी' संस्कृतपुस्तकम् (नवमश्रेण्यै)

वार्षिक-परीक्षायै निर्धारिताः पाठाः –

पाठसङ्ख्या	पाठनाम
षष्ठः पाठः	भ्रान्तो बालः
नवमः पाठः	सिकतासेतुः
दशमः पाठः	जटायोः शौर्यम्
एकादशः पाठः	पर्यावरणम्

निर्धारित – पाठ्यपुस्तकानि –

1. 'शेमुषी'- प्रथमो भागः, पाठ्यपुस्तकम्, संशोधितसंस्करणम् (प्रकाशनम् – रा.शै.अनु.प्र.परि. द्वारा)
2. 'अभ्यासवान् भव' - प्रथमो भागः – व्याकरणपुस्तकम् (प्रकाशनम् – रा.शै.अनु.प्र.परि. द्वारा)
3. 'व्याकरणवीथिः'- व्याकरणपुस्तकम् (प्रकाशनम् – रा.शै.अनु.प्र.परि. द्वारा)

वार्षिकपरीक्षान्तर्गतम् आन्तरिक-मूल्याङ्कनम्
(10 अङ्काः)

उद्देश्यानि

- ❖ छात्राणां सृजनात्मकक्षमतायाः विकासः।
- ❖ श्रवण-भाषण-पठन-लेखनकौशलानां विकासः।
- ❖ चिन्तनक्षमतायाः आत्मविश्वासस्य च संवर्धनम्।

क्र. सं.	गतिविधयः	उदाहरणानि	अङ्काः	निर्देशाः	मूल्याङ्कनविन्दवः
1.	आवधिक-परीक्षा: (पीरियोडिक- असैस्मैट)	लिखितपरीक्षा	2.5	विद्यालयेन समये समये लिखितपरीक्षणाम् आयोजनं करणीयं भवति।	परीक्षासु यत्र विद्यार्थिनः श्रेष्ठाः अङ्काः स्युः तयोः द्वयोः परीक्षयोः एव अधिभारः ग्रहीतव्यः। अपि च आवधिकपरीक्षासु अपि प्रश्नेषु आन्तरिकविकल्पाः देयाः। मूल्याङ्कनसमये यदि छात्रः सर्वान् प्रश्नान् उत्तरति तर्हि छात्रहिताय यत्र अधिकाः अङ्काः सन्ति तेषाम् एव मूल्याङ्कनं करणीयम्।
2	बहुविधमूल्याङ्कनम्	<ul style="list-style-type: none"> ❖ कक्षायां पाठितस्य पाठस्य लघुमूल्याङ्कनम् ❖ निर्गतपत्राणि ❖ प्रश्नोत्तरी ❖ मौखिकी परीक्षा ❖ प्रतियोगिताः ❖ प्रश्नमञ्चस्य आयोजनम् 	2.5	कक्षायां पाठित-पाठस्य विषयस्य वा बहुविधं मूल्याङ्कनम् अपेक्षितम् अस्ति। अनेन विद्यार्थिनां विविधकौशलानां मूल्याङ्कनं भवेत्।	<ul style="list-style-type: none"> ❖ मौलिकता ❖ विषयसम्बद्धता ❖ शुद्धता ❖ समयबद्धता ❖ प्रस्तुतीकरणम्
3.	निवेशसूचिका (पोर्टफोलियो)	<ul style="list-style-type: none"> ❖ कक्षाकार्यम् ❖ सामूहिक- मूल्याङ्कनम् ❖ स्वमूल्याङ्कनम् ❖ विद्यार्थिनः विषयगताः उपलब्धयः 	2.5	विद्यार्थिभिः कक्षायां कृतानां कार्याणाम् उपलब्धीनां च संरक्षणं संयोजनं च सञ्चिकायां पत्रावल्यां वा करणीयम्। एतेन समग्रं मूल्याङ्कनं प्रमाणिकत्वेन भवितुं शक्नोति।	<ul style="list-style-type: none"> ❖ सुलेखः ❖ तथ्यात्मकता ❖ प्रामाणिकता ❖ समयबद्धता

4.	भाषा-संवर्धनाय गतिविधयः (क) श्रवण-भाषण-कौशलम्	<ul style="list-style-type: none"> ❖ कथा ❖ संवादः/ वार्तालापः ❖ भाषणम् ❖ नाटकम् ❖ वार्ताः ❖ आशुभाषणम् ❖ संस्कृतगीतानि ❖ श्लोकोच्चारणम् 	2.5	<ul style="list-style-type: none"> ❖ छात्राः कामपि कथां श्रावयितुं शक्नुवन्ति । ❖ शिक्षकः कमपि विषयं सूचयित्वा परस्परं संवादं कारयितुं शक्नोति । ❖ दूरदर्शने वार्तावली इत्याख्यः संस्कृत-कार्यक्रमः प्रसारितः भवति तं द्रष्टुं छात्राः प्रेरणीयाः । ❖ श्रवण-कौशल-मूल्याङ्कनाय शिक्षकः स्वयम् अपि कथां श्रावयित्वा ततः सम्बद्ध-प्रश्नान् प्रष्टुं शक्नोति । 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ उच्चारणम् ❖ शुद्धता ❖ समयबद्धता ❖ प्रस्तुतीकरणम् आरोहावरोह-गतियति-प्रयोगः
	(ख) लेखनकौशलम्	<ul style="list-style-type: none"> ❖ विविधविषयान् आधृत्य मौलिकलेखनम् यथा- देशः, माता, पिता, गुरुः, विद्या पर्यावरणम्, योगः, समयस्य सदुपयोगः, शिक्षा, अनुशासनम् इत्यादयः । ❖ शैक्षिकभ्रमणस्य संस्कृतेन प्रतिवेदनलेखनम् । ❖ दैनन्दिनीलेखनम् । ❖ सङ्केताधारितं कथालेखनम् । ❖ भित्तिपत्रिकायाः निर्माणम् । ❖ श्रुतलेखः ❖ सूक्तिलेखनम् 		<ul style="list-style-type: none"> ❖ छात्राः यथाशक्यं कक्षायामेव लेखनकार्यं कुर्युः । ❖ टिप्पणी- पुस्तिकायाः निर्माणम् । ❖ वैयक्तिकपरीक्षणम् । 	<ul style="list-style-type: none"> ❖ विषय-सम्बद्धता ❖ शुद्धता (विशेषतः पञ्चमवर्णस्यप्रयोगः) ❖ समयबद्धता ❖ सुलेखः ❖ प्रस्तुतीकरणम्
अवधातव्यम् –उपर्युक्त- गतिविधयश्च उदाहरणरूपेण प्रदत्ताः सन्ति । एतदतिरिच्य एतादृशाः अन्यविषयाः अपि भवितुमर्हन्ति ।					

*****